

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 38.053.014
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили,
доктору наук з державного
управління, професору
Антоновій Людмилі Володимирівні

ВІДГУК

офіційного опонента
доктора педагогічних наук,
професора кафедри педагогіки та психології,
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана
Боберського,

Криштанович Світлани Володимирівни

на дисертаційну роботу здобувача наукового ступеня доктора філософії
Євтушенко Наталії Олександрівни

на тему «**Механізми реалізації доктрини політичної коректності в
публічному управлінні**»,

подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 38.053.014 у
Чорноморському національному університеті імені Петра Могили на здобуття
наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 281 – публічне управління
та адміністрування

**Актуальність теми дисертації, її зв'язок з науковими програмами,
темами.**

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що ліберально-демократичні зміни в США, а потім в Європі в XXI столітті перевели проблему політичної коректності з площини теоретико-логічних постулатів у сферу необхідності її розуміння й впливу на процеси публічного управління.

В Україні в умовах демократичних перетворень, розвитку громадянського суспільства, зростає увага до політичної культури, тобто певних політико-правових, моральних, етичних та інших цінностей, що сприяють політико-культурній консолідації громадян, та є важливим чинником соціальної сталості суспільства.

Політкоректність як культурно-мовний, поведінковий феномен, поступово поширившись в європейському публічному управлінні як ідеологія, що торкається не тільки недопущення образ дискримінованих меншин, але й впливає на встановлення квот на політичне представництво цих меншин в органах влади, формування політики поведінки людей, їх ставлення до існуючих соціально-політичних, економічних, культурних проблем.

Актуальність теми Політична коректність є однією з ключових цінностей західноєвропейської культури, а в умовах євроінтеграції України має важливе значення для налагодження дружніх стосунків та співпраці з країнами ЄС.

Зазначене свідчить, що тема дисертаційного дослідження є актуальною та практично значущою, зокрема, підтверджується зв'язком з науково-дослідною роботою Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Зазначене визначає головні аспекти актуальності теми дисертаційного дослідження Євтушенко Наталії Олександрівни, в якому зроблено спробу обґрунтувати теоретико-методологічні положення та розробити практичні рекомендації щодо механізмів реалізації доктрини політкоректності в публічному управлінні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз змісту дисертації та анотації, рекомендацій та висновків свідчить, що наукова новизна дослідження має належний рівень обґрунтованості. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані та відповідають меті та завданням роботи, що забезпечується адекватністю обраних методів дисертаційного дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення теорії державного управління та напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених з питань політкоректності її сутності, технології та механізмів її застосування в публічному дискурсі в умовах розбудови демократичного публічного управління як моделі комунікації влади та суспільства. В дисертаційному дослідженні проаналізовано значну кількість нормативно-правових актів, наукові здобутки та прикладні напрацювання вчених і практиків.

Метою дослідження є комплексний аналіз процесів реалізації доктрини політкоректності та наукового обґрунтування механізмів її реалізації в публічному управлінні.

Обґрунтованість висунутих дисертанткою наукових положень підкріплюється логічним викладенням матеріалу, глибоким аналізом та узагальненням теоретичного та практичного досвіду, залученими матеріалами та науковими джерелами з фахових питань, впровадженням здобутих результатів в практичну діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними.

Достовірність результатів і новизна дослідження, повнота їх викладу в опублікованих працях. Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, забезпечена використанням наукової методології та застосуванням сучасних методів проведення досліджень. Уважне ознайомлення зі змістом дисертації, анотації до неї та наукових публікацій дисертантки дає підставу визначити основні наукові положення та висновки, що характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок дисертантки, ступінь їх обґрунтованості та достовірності.

Наукова новизна одержаних результатів визначається особистим внеском

автора у вирішення актуального наукового завдання в галузі публічного управління, що полягає у вирішенні актуального наукового завдання щодо теоретико-методологічного та концептуального обґрунтування механізмів реалізації доктрини політкоректності в публічному управлінні в умовах євроінтеграції України на підставі системного аналізу західноєвропейського та національного досвіду.

Найсуттєвіші результати дослідження, що містять наукову новизну, полягають у тому, що:

вперше:

– обґрунтовано мовно-поведінковий механізм реалізації доктрини політкоректності в публічному управлінні як систему мовно-поведінкових стандартів, що відображає ступінь коректності членів суспільства під час міжкультурного спілкування/комунікації, охоплює ключові соціальні сфери життєдіяльності (політику, економіку, соціальну сферу, дипломатію, військову справу, сфери державної та військової таємниці, окремі професійні практики тощо) та передбачає розроблення й реалізацію системної комунікативної стратегії публічної влади, спрямованої на запобігання дискримінації й комунікативним конфліктам, забезпечення етичності й інклюзивності публічного дискурсу та формування довіри до управлінських рішень через використання політкоректної лексики, норм мовленнєвого етикету і процедур двостороннього діалогу «влада – громадськість»;

удосконалено:

– механізм конструювання політкоректної соціальної реальності в публічному управлінні на засадах соціального конструктивізму як динамічного процесу відтворення політкоректних смислів, що реалізується через послідовність процедур габітуалізації, типізації, інституціоналізації та легітимації; запропоновано використовувати поняття «політкоректна соціалізація» для позначення засвоєння й відтворення громадянами політкоректних морально-етичних та мовно-поведінкових норм як інструмента стабілізації взаємовідносин, зниження конфліктогенності та підтримки демократичної культури публічної комунікації;

– комплексний підхід до посилення політичної коректності як механізму соціальної згуртованості українського суспільства в умовах європеїзації публічного управління, який передбачає унормування ціннісно-нормативних засад, комунікативних протоколів мовленнєво-поведінкових норм, а також оцінювання впливу політкоректності на соціальну згуртованість через поєднання показників довіри до публічних інституцій та рівня політкоректних комунікативних умінь;

– комунікативно-управлінський підхід до підвищення ефективності взаємодії між владою і громадськістю в умовах децентралізації як системи двосторонніх інформаційних потоків, що відбувається на засадах політкоректної комунікативної поведінки та інструментах демократичної участі та передбачає моніторинг узгодженості комунікативних інтенцій, симетричність взаємодії, забезпечення адресної відповідності інформації потребам цільових груп,

прозорість та чіткість викладу інформації;

– науково-методичні засади формування комунікативної політкоректної компетентності в системі підготовки магістрів зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», що передбачають впровадження навчальної дисципліни «Політична коректність у практиці публічного управління» як інструмента системного набуття відповідних умінь, попередження та розв'язання конфліктів у публічній комунікації, посилення практико-орієнтованої комунікативної підготовки через моделювання реальних управлінських ситуацій, аналіз публічних промов/текстів, створення власних політкоректних текстів, застосування комунікативних та навчально-мовленнєвих вправ;

набуло подальшого розвитку:

– понятійно-категорійний апарат науки державного управління шляхом уточнення понять «дискурс», «поняття-замінник», «політкоректність», «політкоректна мова», «публічна комунікація», «публічно-адміністративний дискурс», «публічне управління», «ідеологія політичної коректності», «політкоректна компетентність», «комунікація», «комунікативна взаємодія», «комунікативна політкоректна компетентність»;

– комунікативно-дискурсивний підхід до аналізу політичної коректності в публічному управлінні як складної комунікативно-управлінської функції реалізації публічно-владних управлінських відносин в інтересах широких мас населення, який передбачає поєднання нормативно-етичної та інструментальної (впливової) природи мовлення публічної влади та позиціонує політкоректність як індикатор якості публічної комунікації, моніторинг якого покликаний забезпечувати її гармонізаційну та партнерську спрямованість у взаємодії «влада – громадськість»;

– історико-еволюційний підхід до розуміння феномену політичної коректності як еволюції ідей коректності/терпимості/толерантності: від античних норм етичної комунікації – через середньовічну віротерпимість – до сучасної політкоректності як системи мовних і морально-етичних стандартів та мовленнєвої стратегії, що включає сукупність політичних і організаційних методів та інструментів, та використовується публічною владою для вдосконалення суспільної комунікації й досягнення управлінських цілей;

– наукові положення щодо імплементації в українські реалії досвіду формування управлінської культури та мовної політики західноєвропейського публічного управління, що передбачають упровадження системи мовленнєвих стратегій гармонізації комунікації, спрямованих на підвищення довіри до публічних інституцій, зниження конфліктогенності суспільних комунікацій та формування інклюзивного публічного простору на засадах недискримінації, поваги до гідності людини, толерантності й соціальної згуртованості.

– концептуалізація розуміння «комунікативної політкоректної компетентності» публічного управлінця як складової комунікативної компетентності, що набувається у процесі навчання та практичного досвіду і відображає рівень сформованості професійно-особистісної якості, яка засвідчує

наявність достатньо розвинених професійних, морально-етичних і мовно-поведінкових навичок, мовно-ціннісних орієнтацій, а також емпатії, толерантності та самоконтролю емоцій.

– дослідження евфемізації як ключової ланки мовного впливу влади на масову свідомість у процесі публічної комунікації шляхом систематизації функціонально-рольового потенціалу політкоректних слів-замінників у публічно-управлінському дискурсі, уточнивши їх подвійний ефект: (а) соціально-регулятивний і контактано-встановлювальний (запобігання дискримінації, забезпечення комунікативного комфорту, підтримка етичних норм) та (б) камуфлювально-маніпулятивний (вуалізація небажаної інформації, зміна оцінних рамок сприйняття подій).

– положення механізму непрямой номінації запровадження політкоректної мови в публічній комунікації як мовно-управлінської технології використання слів-замінників (евфемізмів) для переозначення соціально чутливих, конфліктогенних або табуйованих явищ, що створює платформу для досягнення комунікативного компромісу, зниження негативних реакцій адресата та формування суспільно прийнятних оцінок управлінських рішень у різних сферах публічного управління.

Усі наукові результати, що викладені в дисертаційній роботі та виносяться на захист, одержані самостійно.

Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження.

Основні теоретичні положення, висновки і пропозиції дисертаційної роботи мають практичне спрямування та забезпечують методичне та практичне підґрунтя для удосконалення механізмів реалізації доктрини політичної коректності в публічному управлінні.

Результати дослідження були використані у роботі: Миколаївської обласної ради, зокрема, в положеннях про постійні комісії, окремих рішеннях, розпорядженнях, що стосуються інформаційної політики, взаємодії з громадськістю, медіа та внутрішньої комунікації. За напрямом дисертаційного дослідження обласною радою реалізуються: забезпечення недискримінаційної мови та управлінських практик; підвищення довіри громадян до органів місцевого самоврядування; гармонізація державної комунікації з міжнародними стандартами прав людини; розвиток інклюзивної управлінської культури (довідка впровадження № 42-16/05-26 від 22.01.2026 р.); в роботі Кривоозерської селищної ради Первомайського району, Миколаївської області: публічних виступах і заявах; офіційних документах, рішеннях, повідомленнях; роботі з громадянами та вразливими групами; комунікації в соціальних мережах та медіа; діяльності прес-служби і керівників структурних підрозділів виконавчого комітету (довідка впровадження № 03-01/24-65 від 20.01.2026 р.); в роботі комунальної установи Миколаївської міської ради «Центр енергоефективності м. Миколаєва» через впровадження «Методичних рекомендацій щодо запровадження політичної коректності в діяльності органів місцевого самоврядування Миколаївської області в умовах воєнного стану» (довідка

впровадження №3/327 від 03.02.2026).

Теоретичні положення та практичні рекомендації, які обґрунтовано в дисертаційній роботі, впроваджені в навчальний процес у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили.

Оцінка оформлення дисертації та змісту анотації. Дисертація та анотація оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст дисертаційної роботи логічний, мова викладення зрозуміла, виклад матеріалу послідовний і розкритий достатньою мірою.

Результати дослідження опубліковано в 22 працях, зокрема 8 статтях у наукових фахових виданнях з державного управління категорії «Б» (4 статті у співавторстві, 4 одноосібно); 14-ті опублікованих працях у виданнях апробаційного характеру.

Ознайомлення з текстом анотації дає змогу констатувати, що її зміст повною мірою відображає основні положення та висновки дисертації та не містить зайвої інформації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. У цілому, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, необхідно зробити певні зауваження та вказати на окремі положення роботи, що викликають дискусію:

1. В розділі 1 «Теоретичні засади дослідження політичної коректності в публічному управлінні» авторкою в п. 1.3. «Політкоректність в західноєвропейському публічному управлінні: досвід для України» Дисертантка наголошує, що в умовах євроінтеграції України в європейське співтовариство фактор політкоректності буде впливати на сприйняття Європою українського суспільства як члена європейського співтовариства. Запровадження політкоректності в Україні, як складової управлінської культури – це формування в суспільній свідомості, як українців так і європейців, уявлень про спільність з європейськими цінностями.

Під час публічного захисту хотілось би почути від дисертантки аргументацію щодо спільних для українців, так і європейців, цінностей?

2. На нашу думку, в дисертаційному дослідженні потребують більшого узагальнення та висвітлення наукові підходи щодо поняття «політична коректність» як елемент суспільної стійкості» в умовах війни.

3. В дисертаційному дослідженні поширення «політкоректності», вважає авторка, сприяло формуванню так званої «нової цивілізованості».

Втім, потребує уточнення визначення поняття так званої «нової цивілізованості».

Водночас, висловлені зауваження та пропозиції мають дискусійний характер і не знижують загальної високої оцінки результатів дослідження.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. Дисертація виконана на достатньо високому теоретичному рівні, розділи дисертації пов'язані між собою структурно і змістовно, висновки роботи є достатньою мірою аргументованими і доказовими. Рівень проведеного дослідження та його практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача.

Важливість одержаних дисертантом наукових результатів, їх практична цінність у сукупності становлять необхідні підстави для твердження про те, що представлена дисертаційна робота Євтушенко Наталії Олександрівни на тему «Механізми реалізації доктрини політичної коректності в публічному управлінні», відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 341 від 21.03.2022 р.), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

Кандидат наук з державного управління,
доктор наук з державного управління,
професор кафедри педагогіки та психології
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського

Криштанович С. В.

Підпис *Криштанович С.В.* засвідчую:

Проректор з науково-педагогічних та міжнародних зв'язків, проф.

Пітин М.П.